

U 8/2011 rd

Statsrådets skrivelse till Riksdagen om ett förslag till rådets förordning om makars förmögenhetsförhållanden och ett förslag till rådets förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till Riksdagen Europeiska kommissionens förslag av den 16 mars 2011 till rådets förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet i mål om makars förmögenhetsförhål-

landen och till rådets förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap samt en promemoria om förslagen.

Helsingfors den 19 maj 2011

Minister *Astrid Thors*

Lagstiftningsråd Salla Lötjönen

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
EU/2011/0858**FÖRSLAG TILL RÅDETS FÖRORDNING OM MAKARS FÖRMÖGENHETSFÖRHÅLLANDEN OCH TILL RÅDETS FÖRORDNING OM FÖRMÖGENHETSRETTSLIGA VERKNINGAR AV REGISTRERADE PARTNERSKAP****1 Allmänt**

Kommissionen antog den 16 mars 2011 två förordningsförslag: ett förslag till förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet i mål om makars förmögenhetsförhållanden och ett förslag till förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap. Förslagen, som gavs i dokumenten KOM(2011) 126 och 127 slutlig, baserar sig på artikel 81.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Dess syfte är att utveckla det rättsliga samarbetet inom familjerätten, inte minst i fråga om familjerättsliga frågor som har gränsöverskridande följder. Av förslagets familjerättsliga natur följer att rådet måste godkänna förslagen enhälligt och att Europaparlamentet måste höras i frågan. I enlighet med protokollet om Danmarks ställning är förordningarna inte tillämpliga på Danmark. Förenade kungariket och Irland har möjlighet att meddela om de önskar delta i antagandet av dessa förordningar och bli bundna av dem.

Förslagen till förordning hänför sig till Haagprogrammet och Stockholmsprogrammet, som antogs av Europeiska rådet i november 2004 respektive december 2009, där det föreslås att ömsesidigt erkännande bör utsträckas till makars förmögenhetsförhållanden och effekterna av en separation på sådana förmögenhetsförhållanden. Som underlag till förslagen till förordning offentliggjorde kommissionen den 17 juli 2006 en grönbok om lagval i frågor om makars förmögenhetsförhållanden KOM(2006) 400 slutlig. Riksdagen har i ett brev E 134/2006 rd informerats om grönboken. I grönboken frågades hur

medlemsstaterna förhåller sig till makars förmögenhetsförhållanden samt även till registrerade partnerskap och samboförhållanden. På basis av responsen stannade kommissionen för att lämna samboförhållanden utanför förslagen till förordning och lägga fram ett separat förslag om de förmögenhetsrättsliga verkningarna av registrerade partnerskap vid sidan om makars förmögenhetsförhållanden.

2 Det huvudsakliga innehållet i förslagen till förordning

Nedan presenteras förslagen till förordning parallellt på så sätt att de förslag som gäller samma sakfråga i förordningsförslagen behandlas under samma rubrik. För förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållanden används förkortningen MF och för förslaget till förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap används förkortningen FVRP. Om förslaget till förordning inte specificeras, är bestämmelsen och dess nummer identiska i bägge förslagen till förordning.

2.1 Förslagets syfte och tillämpningsområde

Syftet med förordningarna är att bidra till upprättandet av ett europeiskt rättsområde när det gäller såväl makars förmögenhetsförhållanden som de förmögenhetsrättsliga verkningarna av registrerade partnerskap och undanröja den osäkerhet i samband med förmögenhetsförhållandena i internationella registrerade partnerskap som gör det svårt för EU-medborgare att utöva sina rättigheter utanför sin egen medlemsstat. Syftet med förslagen är att skapa en fullständig uppsätt-

ning regler som ska tillämpas på frågor som gäller parternas förmögenhetsförhållanden. Bestämmelserna i förslaget är endast tillämpliga i situationer av gränsöverskridande natur och strävan är inte att påverka de nationella familjerättsliga bestämmelserna.

Med makars förmögenhetsförhållanden avses alla regler som rör makars förmögenhetsförhållanden sinsemellan och gentemot tredje man (artikel 2 a i MF). Med förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap avses samtliga regler om de förmögenhetsförhållanden partner sinsemellan och i förhållande till tredje man, som är en direkt följd av den formella förbindelse som skapats genom registreringen av partnerskapet (artikel 2 a i FVRP). I fråga om bägge förslagen till förordning omfattar tillämpningsområdet inte skattefrågor, tullfrågor och förvaltningsrättsliga frågor samt frågor som gäller parternas rättsliga handlingsförmåga, underhållsskyldighet, gåvor mellan parter, efterlevande parts arvsrätt, parter gemensamma företag samt frågor som rör sakrätters natur (artikel 1.1 och 1.3).

Äktenskap definieras inte i förslagen, men med registrerat partnerskap avses en lagstadgad samlevnadsform mellan två personer som grundar sig på registrering hos en myndighet (artikel 2 b i FVRP). Bägge förslagen till förordning uppges av kommissionen vara könsneutrala. Enligt ingressen i förslagen till förordning definieras äktenskap och den egentliga betydelsen av begreppet registrerat partnerskap i medlemsstaternas nationella rätt.

2.2 Internationell behörighet

Bestämmelserna om domstols behörighet ska förenhetligas. De behörighetsgrunder som finns i nationell rätt ska inte längre kunna utnyttjas.

Begreppet "domstol" ska enligt bägge förslagen till förordning förstås i vid mening. Med domstol avses varje behörig rättslig myndighet i medlemsstaterna som utövar en rättslig funktion i samband med parter förmögenhetsförhållanden, liksom varje annan, icke-rättslig myndighet eller person som, efter bemyndigande av en rättslig myndighet i medlemsstaterna, utövar funktioner som

grundar sig på domstolarnas behörighet, i enlighet med bestämmelserna i denna förordning (artikel 2 g).

Frågor som gäller makars förmögenhetsförhållanden har nära anknytning till både arvsfrågor och frågor som gäller äktenskaps- eller hemskillnad eller annullering av äktenskap. I förordning (EG) Nr 2201/2003 (den s.k. Bryssel II a-förordningen) föreskrivs om domstols behörighet i frågor som gäller äktenskaps- eller boskillnad och annullering av äktenskap. Som bäst förhandlas det om en arvsförordning som också ska innehålla bestämmelser om domstols behörighet. I förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållanden föreslås att en domstol som tar upp ett mål om äktenskapsskillnad i enlighet med förordning (EG) nr 2201/2003 också ska vara behörig att pröva frågor rörande makarnas förmögenhetsförhållanden, förutsatt att makarna har avtalat om detta (artikel 4 i MF). Nämnda förordning tillämpas inte på mål som gäller upplösning av registrerade partnerskap, men en bestämmelse som i övrigt motsvarar detta har tagits in i förslaget till förordning om registrerade partnerskap (artikel 4 i FVRP).

En domstol som har tagit upp ett ärende om arv ska också vara behörig att pröva frågor om makars förmögenhetsförhållanden (artikel 3 i MF). Även förordningen om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap har anknytning till den arvsförordning som är under beredning, men en domstol som har tagit upp ett ärende om arv får enligt förslaget förklara sig obehörig, om domstolslandets lag inte erkänner registrerade partnerskap (artikel 3 i FVRP).

Om ett ärende som gäller makars förmögenhetsförhållanden saknar anknytning till ett arvsärende eller ett förfarande som gäller äktenskapsskillnad eller om makarna inte når överenskommelse om att ett ärende som gäller makarnas förmögenhetsförhållanden behandlas vid samma domstol i samband med ett ärende som gäller äktenskaps- eller boskillnad, tillämpas de bestämmelser om behörighet som anges i artikel 5 i förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållanden. Behöriga är enligt artikeln domstolarna i den medlemsstat där a) makarna har sin gemensamma hemvist eller där b) makar-

na senast hade gemensam hemvist om en av dem fortfarande är bosatt där eller där c) svaranden har hemvist eller där d) båda makarna är medborgare. De tre första behörighetskriterierna är desamma också i förslaget till förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap, men led d har ersatts med domstolen i den medlemsstat där partnerskapet registrerades. Även de domstolar som avses i led a—c får förklara sig obehöriga, om domstolslandets lag inte erkänner registrerade partnerskap (artikel 5 i FVRP).

Enligt förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållanden får makarna även avtala om att domstolarna i den medlemsstat vars lag makarna särskilt har valt som tillämplig lag på deras förmögenhetsförhållanden ska vara behöriga att avgöra frågor om makars förmögenhetsförhållanden (artikel 5.2 i MF). I förslaget till förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap saknas motsvarande bestämmelse, eftersom parterna i ett registrerat partnerskap enligt förslaget inte har möjlighet att välja tillämplig lag på deras förmögenhetsförhållanden.

2.3 Tillämplig lag

Utgångspunkten är att den lag som är tillämplig på såväl makars förmögenhetsförhållanden som på förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap ska tillämpas på parternas egendom som helhet (artikel 15). Den lag som anvisas enligt förslaget till förordning ska tillämpas även om det inte är fråga om lagen i en medlemsstat (artikel 21 i MF och artikel 16 i FVRP).

Makarna får välja vilken lag som ska vara tillämplig på deras förmögenhetsförhållanden bland följande alternativ: lagen i det land där makarna (eller de blivande makarna) har gemensam hemvist eller lagen i det land där en av makarna har hemvist eller lagen i det land där en av makarna är medborgare vid den tidpunkt då valet gjordes (artikel 16 MF). Makarna får också när som helst under äktenskapet bestämma att deras äktenskapsförhållanden ska regleras av en annan lag än den som dittills varit tillämplig. Motsvarande valmöjlighet föreslås inte för parterna i ett registrerat partnerskap.

Om makarna inte gör något val, ska förmögenhetsförhållandena dem emellan regleras av a) lagen i det land där makarna har sin första gemensamma hemvist efter äktenskapets ingående eller b) lagen i det land där båda makarna var medborgare när äktenskapet ingicks eller c) lagen i det land till vilket makarna gemensamt har närmast anknytning med hänsyn till samtliga deras omständigheter, särskilt platsen för äktenskapets ingående (artikel 17 MF). Tillämplig lag på de förmögenhetsrättsliga verkningarna av registrerade partnerskap är alltid lagen i den medlemsstat där partnerskapet registrerades (artikel 15 i FVRP).

I bägge förslagen ingår en *ordre public*-bestämmelse. Tillämpning av bestämmelser i den lag som anvisas i förordningen om makars förmögenhetsförhållanden får vägras endast om en sådan tillämpning är uppenbart oförenlig med grunderna för domstolslandets rättsordning (artikel 23 i MF). I förslaget till förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap ingår dessutom en precisering enligt vilken tillämpningen dock inte kan anses vara uppenbart oförenlig med grunderna för domstolslandets rättsordning enbart med hänvisning till att domstolslandets lag inte erkänner registrerade partnerskap (artikel 18 i FVRP).

Bägge förslagen innehåller dessutom en bestämmelse om internationellt tvingande regler (artikel 22 i MF, artikel 17 i FVRP). Enligt bestämmelsen ska förordningen inte påverka tillämpningen av tvingande regler som en medlemsstat anser vara så avgörande för att skydda allmänintressen, t.ex. sin politiska, sociala och ekonomiska struktur, att landet kräver att de tillämpas vid alla situationer inom dess tillämpningsområde, oavsett vilken lag som annars ska tillämpas på makarnas förmögenhetsförhållanden eller de förmögenhetsrättsliga verkningarna av registrerade partnerskap enligt denna förordning. I motiveringen till de enskilda artiklarna i förslaget sägs ytterligare att det i denna artikel särskilt tagits hänsyn till skydd av den bostad som använts som makarnas gemensamma hem.

Enligt bägge förslagen till förordning tillämpas inte den s.k. återförvisningsprincipen (*renvoi*).

2.4 Erkännande och verkställighet av domar, officiella handlingar och inför domstol ingångna förlikningar

Bestämmelserna om erkännande och verkställighet av domar, officiella handlingar och inför domstol ingångna förlikningar motsvarar till stor del varandra i vartdera förslaget till förordning.

En dom som har meddelats i en medlemsstat i enlighet med förordningarna ska erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas. En part, som gör gällande att domen ska erkännas, kan i enlighet med det förfarande som föreskrivs i förordning (EG) nr 44/2001 (den s.k. Bryssel I -förordningen) få fastställt att domen ska erkännas. I Finland ska fastställande således sökas hos tingsrätten.

I vissa fall är det möjligt att inte erkänna en dom. Grunderna för detta är likartade i bägge förslagen till förordning. En dom ska inte erkännas om: a) ett erkännande strider mot grunderna för rättsordningen (*ordre public*), b) delgivningen av information i fråga om en stämningsansökan eller motsvarande handling är bristfällig, när domen gäller en utebliven svarande, c) den är oförenlig med en dom som tidigare har meddelats i den medlemsstat där domen görs gällande samt d) den är oförenlig med en dom som tidigare har meddelats i en annan medlemsstat eller i en tredje stat och som erkänns i den medlemsstat där den görs gällande (artikel 27 i MF, artikel 22 i FVRP). I förslaget till förordning om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap föreslås dessutom en bestämmelse enligt vilken erkännande och verkställighet av en dom, eller delar av en dom, om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap inte får vägras med hänvisning till att lagen i den anmodade medlemsstaten inte erkänner registrerade partnerskap, eller inte tillskriver dem samma förmögenhetsrättsliga verkningar (artikel 24 i FVRP).

Officiella handlingar och förlikningar ska erkännas, om inte deras giltighet bestrids i enlighet med tillämplig lag och om inte ett sådant erkännande uppenbart strider mot grunderna för rättsordningen (*ordre public*) i

den medlemsstat där handlingen görs gällande (artikel 32 i MF, artikel 28 i FVRP).

En dom som har meddelats i en medlemsstat och som är verkställbar i den staten samt inför domstol ingångna förlikningar ska kunna verkställas i en annan medlemsstat i enlighet med Bryssel I -förordningen (artikel 31 i MF, artikel 27 i FVRP). Officiella handlingar eller inför domstol ingångna förlikningar som är verkställbara i ursprungsmedlemsstaten ska på ansökan erkännas och förklaras verkställbara i en annan medlemsstat i enlighet med det förfarande som föreskrivs i Bryssel I -förordningen (artikel 34 i MF, artikel 30 i FVRP).

2.5 Rättsverkan i förhållande till tredje man

I förslagen till förordning har det tagits in ett eget kapitel om rättsverkan i förhållande till tredje man. Enligt förslagen ska verkningarna på rättsförhållandena mellan en part och en berörd tredje man omfattas av den lag som enligt förordningen tillämpas på förmögenhetsförhållandena i parförhållandet i fråga. En medlemsstat får emellertid i sin lagstiftning föreskriva att en part inte ska ha rätt att åberopa den på förmögenhetsförhållandena tillämpliga lagen gentemot en tredjeman, om parten eller tredjemannen har hemvist på den medlemsstatens territorium och de krav på kungörelse och registrering som föreskrivs i den medlemsstatens lagstiftning inte är uppfyllda, förutsatt att inte tredjemannen kände till vilken lag som var tillämplig (artikel 35 i MF, artikel 31 i FVRP).

2.6 Förordningarnas förhållande till gällande internationella konventioner

Förordningarna ska inte påverka tillämpningen av bilaterala och multilaterala konventioner och avtal som en eller flera medlemsstater har tillträtt när denna förordning antas och som gäller frågor som regleras i dessa förordningar. Förordningarna ska dock ha företräde i förbindelserna mellan medlemsstaterna.

2.7 Övergångsbestämmelser

Förordningarna ska tillämpas på rättsliga förfaranden som inletts, officiella handlingar som har upprättats eller registrerats, inför domstol ingångna förlikningar som har godkänts och domar som har meddelats efter förordningarnas tillämpningsdag. Om förfarandena har inletts före tillämpningsdagen för förordningen, ska domar som meddelas efter den berörda tidpunkten erkännas och verkställas i enlighet med förordningen, så länge de behörighetsregler som tillämpas är förenliga med dem som fastställs i förordningen (artikel 39 i MF, artikel 35 i FVRP). Bestämmelserna om tillämplig lag i förordningen om makars förmögenhetsförhållanden är endast tillämpliga med avseende på makar som ingått äktenskap eller valt tillämplig lag på sina förmögenhetsförhållanden efter tillämpningsdagen för förordningen (artikel 39.3 i MF).

3 Konsekvenser för lagstiftningen i Finland

Internationellt privaträttsliga bestämmelser om makars förmögenhetsförhållande ingår i V avdelningen 4 kap. i äktenskapslagen (ÅL 234/1929). Kapitlet togs in i äktenskapslagen genom en lag av den 13 december 2001 (1226/2001). I kapitlet skiljs mellan äktenskapets personliga rättsverkningar och rättsverkningar som gäller makars förmögenhetsförhållanden. Förordningen om makars förmögenhetsförhållanden ska ersätta bestämmelserna om förmögenhetsförhållandena i äktenskap på några undantag när.

Enligt 8 § i lagen om registrerat partnerskap (950/2011) har registrering och upplösning av ett partnerskap samma rättsverkningar som ingående av äktenskap, om inte något annat föreskrivs. Eftersom lagen om registrerat partnerskap saknar internationellt privaträttsliga bestämmelser om parternas förmögenhetsförhållanden, tillämpas bestämmelserna i V avdelningen 4 kap. i äktenskapslagen på registrerade partnerskap. Till den del bestämmelserna i förslagen till förordning avviker från varandra i fråga om äktenskap och registrerade partnerskap, blir också olika bestämmelser tillämpliga i Finland när det

gäller de internationellt privaträttsliga bestämmelserna om förmögenhetsförhållandena för makar och i registrerade partnerskap. Nedan behandlas de frågor där förslagen till förordning medför ändringar.

3.1 Internationell behörighet

Makarnas gemensamma hemvist eller någondera makens hemvist utgör centrala behörighetsgrunder både enligt finsk lag och enligt förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållanden. Finlands lagstiftning skapar inget sådant nära samband mellan behörighetsgrunden för behandlingen av upplösning av äktenskap (äktenskapsskillnad eller död) och behörighetsgrunden för behandling av de förmögenhetsrättsliga verkningarna i samband med detta som förslaget till förordning, men också i Finland är behörighetsgrunderna i fråga om äktenskapsskillnad, ett arvsärende och ett ärende som gäller makars förmögenhetsförhållanden delvis överlappande, och det är möjligt att kombinera förfarandena. Av processekonomiska skäl är det rentav önskvärt.

Enligt förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållanden får makarna avtala om att domstolarna i den medlemsstat vars lag de har valt som tillämplig lag på deras förmögenhetsförhållanden ska vara behöriga att avgöra frågor om makars förmögenhetsförhållanden. Parternas viljeautonomi har sin motsvarighet också i Finland. En finsk domstol kan pröva ett ärende som gäller makars förmögenhetsförhållanden, om svaranden godkänner att ärendet prövas i Finland eller avger svaromål i ärendet utan att göra invändningar om bristande behörighet (127 § i ÅL).

Den mest betydande skillnaden mellan de finska behörighetsgrunderna och förslagen till förordning är att den stat som registrerat partnerskapet är behörig att pröva förmögenhetsförhållanden som gäller registrerade partnerskap endast på den grunden att partnerskapet registrerades i den medlemsstaten (artikel 5 i FVRP). En sådan behörighetsgrund erkänns inte i finsk lag för närvarande. En annan skillnad gäller gemensamt medborgarskap för makarna eller parterna (artikel 5 i MF, artikel 6 i FVRP). Finsk lag er-

känner inte heller detta som behörighetsgrund för närvarande. En tredje skillnad gäller en behörighetsgrund baserad på var egendomen finns, som utgör en av behörighetsgrunderna i Finland (127 § i ÄL), men som i bägge förslagen till förordning har nämnts endast som en subsidiär behörighetsgrund om ingen av de egentliga behörighetsgrunderna är tillämplig (artikel 6). Å andra sidan är man i fråga om arvsförordningen redan på väg att avstå från att betrakta den plats där egendomen finns som en anknytning, så denna skillnad kan inte ses som särskilt betydelsefull.

3.2 Tillämplig lag

Utgångspunkterna i förslaget till förordning motsvarar finsk lagstiftning när det gäller tillämplig lag på makars förmögenhetsförhållanden. Både enligt förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållande och enligt finsk lagstiftning kan makarna genom avtal förordna vilken lag som ska tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden. Också de förutsättningar som begränsar makars valfrihet har definierats på samma sätt i förordningen om makars förmögenhetsförhållande och i finsk lagstiftning (artikel 16 i MF och 130 § i ÄL).

Också vilken lag som är tillämplig när ett avtal saknas bestäms i princip på samma sätt enligt förslaget till förordning om makars förmögenhetsförhållanden och finsk lagstiftning. Enligt artikel 17 i förordningen om makars förmögenhetsförhållanden och 129 § i äktenskapslagen tillämpas på makars förmögenhetsförhållanden lagen i den stat där makarna har sin första gemensamma hemvist efter äktenskapets ingående.

Har makarna senare tagit hemvist i en annan stat, ändras den lag som tillämpas på makarnas förmögenhetsförhållanden enligt finsk lagstiftning till lagen i den stat där makarna har sin hemvist, när de har varit bosatta där i minst fem år (eller omedelbart, om makarna tidigare under sitt äktenskap har haft hemvist i den staten eller om vardera maken är medborgare där). En sådan ändring av tillämplig lag på grund av att makarna flyttat erkänns dock inte i förordningen om makars förmögenhetsförhållanden. I artikel 17 före-

slås däremot som alternativ till att tillämpa lagstiftningen i den stat där makarna har sin första gemensamma hemvist att man tillämpar antingen lagen i det land där båda makarna var medborgare när äktenskapet ingicks eller lagen i det land till vilket makarna gemensamt har närmast anknytning med hänsyn till samtliga deras omständigheter, särskilt platsen för äktenskapets ingående (artikel 17 i MF). Uppenbarligen är det så att lagen i det land till vilket makarna har närmast anknytning dock tillämpas på makarnas förmögenhetsförhållanden endast om andra alternativ saknas (t.ex. när makarna aldrig har bott tillsammans och inte är medborgare i samma stat).

Den mest betydande skillnaden mellan förslagen till förordning och finsk lagstiftning är dock att tillämplig lag på de förmögenhetsrättsliga verkningarna av registrerade partnerskap, enligt förslaget till förordning, alltid är lagen i den medlemsstat där partnerskapet registrerades och att de registrerade paren inte har någon möjlighet att välja på annat sätt (artikel 15 i FVRP). I finsk lagstiftning tillämpas på de förmögenhetsrättsliga verkningarna av registrerade partnerskap exakt samma bestämmelser som beskrivits ovan i fråga om makar.

3.3 Erkännande och verkställighet

De föreslagna bestämmelserna medför en ändring av nuläget på så sätt att i Finland meddelade domar om makars och registrerade pars förmögenhetsförhållanden ska erkännas och verkställas i de andra medlemsstaterna. På motsvarande sätt ska domar som meddelats i enlighet med förordningen i andra medlemsstater erkännas och verkställas i Finland. Genom förslaget till förordning utvidgas tillämpningsområdet för principen om ömsesidigt erkännande. Detta kommer avsevärt att underlätta skötseln av ärenden som gäller internationella pars förmögenhetsförhållanden i situationer där paret har egendom i fler än en medlemsstat.

Merparten av de ärenden som gäller makars och registrerade pars förmögenhet avgörs i Finland genom ett av paret ingånget avtal som bevitnas av två ojäviga personer. Ett sådant avtal utgör inte en sådan officiell

handling som avses i förslaget till förordning och kan således inte erkännas med stöd av förordningen. Förslaget till förordning innehåller inte heller bestämmelser som säkerställer att avtalsavvittring ses som ett tecken på förvärv på basis av vilket ägaren eller någon annan rättsinnehavare får sin rättighet inskriven i fastighetsregistret eller andra register.

Twistiga avvittningar löses i Finland så att en skiftesman förordnas för att förrätta skiftet. En skiftesman kan betraktas som ett organ som genom ett av domstol givet bemyndigande utför en rättskipningsuppgift. Skiftesmannens avgörande kan överklagas hos domstol genom att det klandras inom utsatt tid. Om skiftet inte klandras inom utsatt tid, vinner det laga kraft. I artikel 2 g i förslagen till förordning används begreppet domstol i vid mening. Med domstolar jämföras där också myndigheter eller personer som, efter bemyndigande av en rättslig myndighet i medlemsstaterna, utövar funktioner som grundar sig på domstolarnas behörighet, i enlighet med bestämmelserna i denna förordning. Avgöranden av finländska skiftesmän ska således erkännas också i de andra medlemsstaterna. Denna sak är betydande ur Finlands synvinkel.

3.4 Rättsverkningar i förhållande till tredje man

De bestämmelser i förslagen till förordning som gäller rättsverkningar i förhållande till tredje man är i princip mycket lika dem i finsk lagstiftning. I dem föreskrivs att tillämplig lag som valts i ett äktenskapsförord eller i något annat avtal inte kan återopas gentemot tredje man, om avtalet inte har kungjorts eller registrerats på behörigt sätt och att tillämplig lag inte kan återopas gentemot tredje man i den stat där den fasta egendomen är belägen, om begränsningen inte har kungjorts eller registrerats på behörigt sätt (artikel 35 i MF, artikel 31 i FVRP och 135 § i ÄL).

3.5 Internationellt tvingande regler

De bestämmelser i förslagen till förordning som gäller internationellt tvingande regler

(artikel 22 i MF, artikel 17 i FVRP) tar mot bakgrund av motiveringarna till de enskilda artiklarna väl hänsyn också till det skydd för bostad som makarna använt som sitt gemensamma hem som förutsätts i finsk lagstiftning. I 133 § och 134 § 2 mom. i äktenskapslagen föreskrivs att om makarnas bostadsegendom är belägen i Finland ska bestämmelserna om makarnas begränsade förfoganderätt över bostadsegendomen och bestämmelsen om den efterlevande makens rätt att i sin besittning behålla en sådan bostad som makarna använt som sitt gemensamma hem eller som annars hör till kvarlåtenskapen tillämpas även om en främmande stats lag annars ska tillämpas. Däremot är det oklart om också bestämmelsen om jämkning av avvittning (134 § 1 mom. i ÄL) enligt förslagen till förordning ska betraktas som en sådan internationellt tvingande regel som kan tillämpas i Finland oavsett vilken lag som annars ska tillämpas.

3.6 Övergångsbestämmelser

Enligt den gällande lagstiftningen i Finland har personer som lever i registrerat partnerskap betydligt mer omfattande möjligheter att bestämma vilken lag som ska tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden än vad de har i motsvarande förslag till förordning. Om förhandlingarna inte medför någon ändring i detta avseende, ska det genom en övergångsbestämmelse säkerställas att lagval som gjorts före förordningens ikraftträdande, och som enligt lagstiftningen i medlemsstaten var giltigt, behåller sin giltighet i den medlemsstaten trots ikraftträdandet.

4 Konsekvenser för konventioner som är bindande för Finland

Finland är part i den mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen, innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap (*nordiska äktenskapskonventionen*, FördrS 20/1931). Konventionen tillämpas på makars förmögenhetsförhållanden men inte på förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade part-

nerskap (950/2001, 15 §). Finland har inte undertecknat eller ratificerat den konvention om tillämplig lag för makars förmögenhetsförhållanden som antogs inom Haagkonferensen för internationell privaträtt 1978.

Enligt förslagen till förordning ska förordningen inte påverka tillämpningen av bilaterala och multilaterala konventioner och avtal som en medlemsstat har tillträtt när förordningen antas. Detta begränsar dock inte de skyldigheter medlemsstaterna har enligt artikel 351 i fördraget. I artikeln sägs att i den mån ett avtal inte är förenligt med fördragen ska medlemsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att undanröja det som är oförenligt med fördragen. I förbindelserna mellan medlemsstaterna har förordningen dock företräd framför sådana konventioner och avtal. I förbindelserna mellan Finland och Sverige kan tillämpningen av den nordiska äktenskapskonventionen inte längre fortgå när tillämpningen av förordningen inleds.

5 Förslagets rättsliga grund och förhållande till subsidiaritetsprincipen

Den rättsliga grunden för bägge förordningarna är artikel 81.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Rådet bemyndigas där att föreskriva om åtgärder som rör familjerätten och som har gränsöverskridande följd efter att ha hört Europaparlamentet. Enligt nämnda punkt i fördraget ska rådet besluta med enhällighet. Enligt statsrådets mening har förslaget behörig rättslig grund. De mål som uppställs i förslagen till förordning kan inte i tillräcklig utsträckning uppnås genom åtgärder från medlemsstaternas sida. Förslaget är således förenligt med subsidiaritetsprincipen.

6 Ålands behörighet

Enligt 27 § 7 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om äktenskap och familjeförhållanden. Enligt 10 § i den lagen föreskrivs dock i jordförvärvslagen för Åland (3/75) om inskränkningar i rätten att förvärva

fast egendom och därmed jämförbar egendom i landskapet. Inskränkningarna gäller inte den som har hembygdsrätt.

Enligt 3 § i jordförvärvslagen för Åland får den efterlevande vid avvittring som förrättas efter en make förvärva egendom på grund av giftorätt. Genom landskapslag föreskrivs dock under vilka förutsättningar en make tillsammans med en make som har hembygdsrätt samt en make när makarnas samliv upphör eller efter äktenskapsskillnad kan äga eller råda över sådan typ av egendom.

I fördraget om Finlands anslutning till Europeiska unionen ingår protokoll 2 om Åland (FördrS 103/1994). Enligt artikel 1 i protokollet ska bestämmelserna i Romfördraget inte hindra att de bestämmelser om Åland tillämpas som är i kraft den 1 januari 1994 och som gäller inskränkningar, på icke-diskriminerande grund, i rätten för fysiska personer som inte har hembygdsrätt på Åland att förvärva och inneha fast egendom på Åland utan tillstånd av Ålands behöriga myndigheter. Detta säkerställer enligt statsrådets mening att förordningen när det träder i kraft inte inverkar på bestämmelserna i jordförvärvslagen för Åland. Ålands landskapsregering har dock blivit ombedd att yttra sig om förslagen till förordning.

7 Den nationella behandlingen av förslagen och behandlingen i EU

Förslagen behandlades i rådet för rättsliga och inrikes frågor den 12 april 2011. De togs dock inte upp till diskussion då. Statsrådets utkast till skrivelse behandlades skriftligt i sektionen för rättsliga frågor mellan den 6 och 10 maj 2011.

Förhandlingar om förslagen till förordning inleddes i kommittén för civilrättsliga frågor, som lyder under EU:s råd för rättsliga och inrikes frågor, i april 2011, då kommissionen presenterade förslagen.

Förslagen till förordning har sänts på remiss till Ålands landskapsregering, tingsrätterna i Helsingfors, Kymmenedalen, Österbotten, Vanda och Egentliga Finland, kyrkostyrelsen vid Finlands evangelisk-lutherska kyrka, kyrkostyrelsen vid Finlands ortodoxa kyrka, juridiska fakulteten vid Helsingfors

universitet, juridiska fakulteten vid Lapp-lands universitet, juridiska fakulteten vid Åbo universitet, Finansbranschens Central-förbund, Julkiset oikeusavustajat ry, Seksuaalinen tasavertaisuus—Sexuellt likaberätti-gande—SETA ry och Finlands Advokatför-bund.

8 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet understöder i princip en re-glering av internationella förmögenhetsför-hållanden som gäller makar och registrerade partnerskap. Med regleringens hjälp är det möjligt att underlätta skötseln av förmögen-hetsärenden som gäller internationella par-förhållanden och förbättra möjligheterna att erkänna och verkställa beslut i sådana ären-den i medlemsstaterna. Regleringen måste dock behandla äkta par och par i registrerade partnerskap jämlikt.

Justitieministeriet har bett de aktörer som kommer att beröras av förordningen att yttra sig om förslaget. Innan utlåtandena inkommit ger statsrådet följande preliminära bedöm-ningar. Statsrådets ståndpunkt preciseras vid behov under riksdagsbehandlingen utifrån de mottagna utlåtandena.

Behörighet

Den strävan som kommer fram i förslagen när det gäller att koncentrera de rättsliga för-farandena till en behörig domstol finner stats-rådet ändamålsenlig. Det är av processeko-nomiska skäl motiverat att en domstol som behandlar äktenskapsskillnad också, om par-terna kommer överens om saken, behandlar frågor som gäller makarnas förmögenhets-förhållanden och att en domstol som behand-lar en arvstvist efter en avliden make i regel också vid samma förfarande behandlar frågor som gäller avvittringen efter den vid dödstd-punkten gifta arvlåtaren.

Mot denna bakgrund bör strävan vid för-handlingarna vara att samma slags behörig-hetsgrunder tillämpas också på registrerade partnerskap. Strävan vid de fortsatta förhand-lingarna bör dock vara att en domstol som behandlar ett arvsärende inte kan förklara sig

obehörig på den grunden att begreppet regi-strerat partnerskap inte erkänns i dess egen lagstiftning. Domstolen blir då troligen tvungen att tillämpa en främmande stats lag-stiftning för att utreda ett registrerat pars förmögenhetsförhållanden. Av processeko-nomiska skäl och med tanke på den efterlevande i ett registrerat partnerskap är det dock väsentligt att ett ärende som gäller avvittring behandlas i samma sammanhang som ett arvsärende, eftersom det t.ex. i det finska sy-stemet är resultatet av avvittringen som be-stämmer storleken på den andel som bildar arvet.

Tillämplig lag

Att internationella äkta par ska ha frihet att välja vilken lag som tillämpas på förmögen-hetsförhållandena, vilket föreslås i förslaget till förordning om makars förmögenhetsför-hållanden, ser statsrådet som en ändamålsen-ligt utgångspunkt. De kriterier enligt vilka tillämplig lag bestäms utan lagval fordrar yt-terligare precisering. Lagen i den stat där makarna har sin första gemensamma hemvist efter äktenskapets ingående är en god ut-gångspunkt. Undantag från detta ska dock kunna göras om den verkliga anknytningen till den statens lagstiftning redan har brutits. Även om makarna genom sitt beteende kan påverka valet av tillämplig lag, är det troligt att en betydande del av internationella makar inte noterar möjligheten att använda detta al-ternativ förrän det inte längre är möjligt att gemensamt komma överens på grund av me-ningsskiljaktigheter eller den andra makens död.

Av jämlikhetsskäl bör man enligt statsrå-dets mening arbeta för att också personer som lever i registrerat partnerskap ska ha möjlighet att, på samma grund som perso-ner som lever i äktenskap, välja den lag som ska tillämpas på deras förmögenhetsförhål-landen. Eftersom registrerade partnerskap inte erkänns som en form av parförhållande i alla stater, torde det vara nödvändigt att be-gränsa valmöjligheten för registrerade par till sådana staters lagstiftning som erkänner regi-strerade partnerskap.

Erkännande och verkställighet

Statsrådet understöder i princip förslaget om att en dom som meddelats i en medlemsstat och som gäller förmögenhetsförhållanden i ett partnerskap ska erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas samt verkställas efter att det i den verkställande medlemsstaten har förklarats verkställbart. Verkställbarheten bör gälla inte bara domar av domstol utan också avgöranden av skiftesmän som bemyndigats av domstol.

Rättsverkningar i förhållande till tredje man och internationellt tvingande regler

Statsrådet understöder förslag som gäller en begränsning av verkningarna av den lag som tillämpas på pars förmögenhetsförhållanden i förhållande till tredje man. Vid de fortsatta förhandlingarna bör strävan vara att även andra med finsk lag överensstämmande begränsningar i tillämplig lag med stöd av förordningarna kan tillämpas t.ex. för att trygga boendet för den efterlevande eller för att åstadkomma ett rimligt resultat (s.k. internationellt tvingande regler).